

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра педагогіки та методики навчання іноземних мов
Курсова робота
з педагогіки на тему: Роль англійської мови в громадянському
вихованні підлітків

студентки групи СОа 18-21
філологічного факультету освітніх
технологій,
спеціальності 014 Середня освіта,
спеціалізації 014.021 Англійська
мова і література, освітньо -
професійної програми іноземні мови
та літератури, методика навчання
іноземних мов і зарубіжної
літератури, (англійська мова, друга
західноєвропейська мова)
Коземчук Наталії Василівни
Науковий керівник
канд. пед. наук,
доцент Годлевська К. В.

Кількість балів -
Національна шкала -
Оцінка ЄКТС -

Члени комісії: _____
(підпис) *(прізвище, ініціали)*

(підпис) *(прізвище, ініціали)*

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ.....	6
1.1 Поняття громадянського виховання та чинники, які впливають на його рівень	6
1.2 Підлітки та роль громадянського виховання.....	12
1.3 Англійська мова як засіб формування громадянського виховання....	16
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ 5 - 8 КЛАСІВ	20
2.1 Емпіричне дослідження ролі громадянського виховання 5-8 класів .	20
2.2 Аналіз результатів дослідження.....	22
ВИСНОВКИ	28
РЕЗЮМЕ	29
RESUME.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	31
ДОДАТКИ	33

ВСТУП

Актуальність теми. У час, коли у нашій країні розгорнулася повномасштабна війна, громадянське виховання набуває особливого значення у житті кожної особи. Це важливо з огляду на те, що свідомі громадяни, патріоти та професіонали, які мають відповідні риси характеру, світогляд, спосіб мислення, почуття, вчинки та поведінку, спрямована на саморозвиток та підтримку розвитку демократичного громадянського суспільства в Україні, стають важливим джерелом прогресу.

У контексті формування особистості, зокрема в підростаючому поколінні, одним із основних завдань педагогіки стає забезпечення громадянського виховання.

Крім того, у сучасному світі, де комунікація між людьми з різних країн постійно зростає, вміння спілкуватися англійською мовою сприяє кращому розумінню світових подій та їх впливу на стан суспільства та держави. Знання англійської мови дозволяє підліткам активно брати участь у глобальних ініціативах, відстоювати свої позиції, світогляди та точки зору на міжнародних аренах.

Більше того, вивчення англійської мови сприяє розвитку сприйняття культурного різноманіття та толерантності, що є надзвичайно важливим у сучасному світі, де взаєморозуміння та повага до інших культур є ключовими для мирного співіснування націй і держав.

Проблематика виникає з тенденції багатьох закладів освіти знехтувати значущістю англійської мови у контексті громадянського виховання, акцентуючи увагу головним чином на мовних аспектах, ігноруючи розвиток міжкультурної та громадянської компетентності. У цьому контексті важливо проводити дослідження та аналізувати теоретичні й практичні аспекти ролі англійської мови у громадянському вихованні підлітків з метою визначення

оптимальних стратегій та методик для її ефективного впровадження у навчальний процес.

Об'єкт дослідження: громадянське виховання підлітків.

Предмет дослідження: громадянське виховання підлітків при вивченні іноземної мови.

Мета: Мета курсової роботи полягає в аналізі та розкритті ролі англійської мови в громадянському вихованні підлітків з метою визначення особливостей її впливу на формування громадянської свідомості та цінностей підлітків. Здійснення аналізу практичних прикладів та теоретичних концепцій даної теми, їх порівняння та систематизація дозволить визначити ключові аспекти використання англійської мови в контексті громадянського виховання підлітків. На основі даного дослідження, відповідно, розробити рекомендації щодо покращення практики.

Завдання:

1. Розкрити поняття громадянського виховання та проаналізувати чинники, що впливають на рівень громадянського виховання підлітків.
2. Висвітлити особливості та значення громадянського виховання підлітків та охарактеризувати роль англійської мови як засобу формування громадянського виховання.
3. Дослідити практичне використання громадянського виховання у 5-8 класах, зокрема, в контексті навчання англійської мови.
4. Проаналізувати результати емпіричного дослідження та запропонувати конкретні висновки щодо використання англійської мови в процесі громадянського виховання підлітків.

У процесі написання роботи були використані такі методи:

- на теоретичному рівні: аналіз і синтез інформаційних джерел для подачі найбільш релевантної інформації;
- на емпіричному рівні: анкетування, яке було використано з метою збору даних для подальшого їх аналізу.

Обсяг і структура курсової роботи: Курсова робота складається із вступу, першого розділу, другого розділу, висновків, резюме та додатків. Кількість літературних та інформаційних джерел у роботі становить 20.

РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ

1.1 Поняття громадянського виховання та чинники, які впливають на його рівень

Громадянське виховання є критично важливим аспектом освіти, який впливає не тільки на індивідуальний розвиток підлітків, але й формує основу стійкого та функціонуючого суспільства. В умовах глобалізації та зростаючих соціальних викликів, роль громадянського виховання набуває нового значення, спрямованого на підготовку молодого покоління до активної участі в житті суспільства. Цей розділ розгляне ключові аспекти громадянського виховання та їх вплив на формування підлітків як відповідальних, обізнаних та активних громадян.

Громадянське виховання — це процес навчання, спрямований на розвиток у людей розуміння їх прав і обов'язків як громадян своєї країни та здатності активно брати участь у суспільному житті. Це важлива частина освітньої системи, яка сприяє формуванню обізнаних, відповідальних та активних громадян.

Історія України ілюструє наявність в українському народі стійкої пристрасті до ідеї демократичної свободи та незалежності. Становлення України як демократичної держави передбачає наявність у суспільстві постійної готовності задоволення потреб особистості в її правовій реалізації, інтересах, самореалізації та самовизначенні. Це досягається шляхом переорієнтації сучасної освіти на людиноцентричність, гуманістичні цінності та громадянське виховання.

Формування громадянської культури, демократичного мислення, активної громадянської позиції та високих патріотичних якостей у підростаючому поколінні вважається важливим фактором для суспільства, оскільки лише такі громадяни, здатні до громадської свідомості, свідомості та культури, є драйвером демократичних принципів.

Сучасні соціально-політичні умови в Україні демонструють важливість соціальної активності громадян та розвитку їхньої громадянської культури для становлення демократичної держави. Ефективна та відповідальна участь громадян у політичному житті суспільства вимагає відповідних знань і практичних навичок. Нове українське суспільство потребує ретельної громадянської освіти (Вербицька, 2008, с. 39).

Є. Федорова вказує на те, що становлення України як правової демократичної держави можливе лише у вільному, демократичному суспільстві, яке віддане ідеї вільної людини, розвиненому громадянському суспільству та сильній державі (Федорова, 2013, с. 275).

Дослідник Н. Чернуха (2006) зауважує «Громадянське суспільство і діюча демократія потребують активних та залучених громадян, яким притаманна потреба в суспільній діяльності, почуття обов'язку, патріотизм, справедливість, вміння робити свідомий моральний вибір» (с. 11).

На основі необхідності формування та розвитку громадянина, в якому співвідносно поєднуються високі моральні якості, громадянська зрілість, патріотизм, розвиненість почуття обов'язку й відповідальності перед суспільством, виникає потреба у визначенні і конкретизації поняття та змісту «громадянського виховання».

Згідно з «Концепцією громадянського виховання особистості» (2000) громадянське виховання є процесом формування громадянської свідомості як інтегрованої якості особистості, яка надає індивідууму можливість відчувати себе морально, соціально, політично, юридично дієздатним та захищеним.

Громадянськість є багатогранним поняттям. Це фундаментальна духовно-моральна якість, яка характеризує особистість у світоглядно-психологічному аспекті і має культурологічні корені. Крім того, громадянськість означає реальну можливість особистості реалізувати свої соціальні, політичні та громадянські права, а також інтегруватися в культурні й соціальні структури суспільств (Концепція громадянського виховання особистості, 2000).

Також, у своїй статті, науковиця Є. Федорова (2013) зазначає «Громадянське виховання цілеспрямований педагогічний процес становлення свідомого, відповідального і компетентного громадянина-патріота, націленого на саморозвиток та розбудову демократичного громадянського суспільства й правової держави, нації» (с. 275).

Громадянське виховання є складним процесом, спрямованим на формування у особистості громадянської свідомості, громадянських якостей та цінностей, необхідних для активної та відповідальної участі в суспільному житті. Цей процес передбачає розвиток громадянської культури, здатність сприймати і розуміти соціальні, політичні та етичні аспекти життя, а також брати участь у громадській діяльності, сприяючи покращенню якості життя спільноти. Громадянське виховання спрямоване на розвиток у особистості таких якостей, як толерантність, взаємоповага, відповідальність, солідарність та бажання брати участь у процесі ухвалення рішень, що стосуються суспільства в цілому.

Феномен громадянського виховання був виокремлений як самостійна виховна проблема на початку двадцятого століття в європейській педагогіці. Відомі педагоги досліджували місце та мету громадянського виховання в процесі формування особистості. К. Д. Ушинський розробляв завдання громадянського виховання, вважаючи, що школа, виховуючи особистість, виховує також і громадянина. Його переконання полягали в тому, що, будучи частиною суспільства, людина повинна володіти як громадянськими, так і особистісними якостями, і школа має сприяти цьому, навчаючи не лише відповідальності перед суспільством, а й перед самою собою (Федорова, 2013, с. 275).

Цікаво відзначити, що у радянській педагогіці поняття «громадянське виховання» не існувало, оскільки в радянському суспільстві не існувало концепції демократичного громадянського устрою (Федорова, 2013, с. 276).

Феномен громадянського виховання виявляється у формуванні особистості, яка має бути здатна не лише функціонувати в суспільстві, але й активно сприяти його розвитку, виконуючи свої громадянські обов'язки та

виявляючи активну громадянську позицію. Це означає, що освічена людина повинна розуміти свої права та обов'язки, бути здатною критично мислити, виявляти толерантність до інших точок зору, вміти взаємодіяти в колективі, брати участь у громадському житті та приймати активну участь у прийнятті рішень, спрямованих на благо суспільства. Громадянське виховання спрямоване на формування цих навичок та цінностей у людини, щоб вона стала активним і відповідальним учасником суспільного життя.

Згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України «Про схвалення концепції розвитку громадянської освіти в Україні» (2018) сновними завданнями громадянського виховання є сприяння формуванню громадянської національної та культурної ідентичності; сприяння всебічному розвитку і функціонуванню державної мови в усіх сферах суспільного життя, підвищення духовного рівня Українського народу та усвідомлення його моральних норм; формування поваги до честі та гідності, прав і свобод людини, здатність їх захищати; формування громадянської відповідальності за суспільно-політичні процеси, набуття навичок здійснення демократичного управління на місцевому рівні та участі громадян в управлінні державними справами; формування і розвиток критичного мислення та медіаграмотності, вміння їх практично застосовувати; впровадження ідей інклюзивного навчання; формування активної життєвої позиції, здатності до громадських ініціатив і волонтерства; формування навичок конструктивної міжособистісної та суспільної взаємодії, яка ґрунтується на взаємоповазі, обміну досвідом і співпраці; впровадження принципів солідарності та турботи про спільне благополуччя.

Громадянське виховання виступає не лише як ключовий елемент освітнього процесу, а й як рушійна сила суспільства. Воно відіграє критичну роль у формуванні активних, свідомих та відповідальних громадян, які здатні приймати обдумані рішення, брати участь у громадському житті та сприяти розвитку суспільства в цілому.

В ідеалі, процес виховання підлітків повинен протікати в контексті принципів добра, справедливості, демократії та толерантності, сприяючи формуванню в них почуття самоосвіти, розвитку, потреби у громадській активності, а також уміння правильно оцінювати інформацію. Нинішня соціальна позиція підлітків відображається у свідомості їхньої важливості та активності у вирішенні суспільних питань.

Проте, часто підлітки стикаються з труднощами у розумінні думок інших, а іноді й не виявляють бажання це робити. Вони навіть не можуть уявити, що кожна людина має власний спосіб мислення та вчинків.

На рівень освіченості підлітків в питаннях толерантності, співпереживання, справедливості, демократії, громадянської позиції, коректного аналізу ситуацій та свідомості людини впливають певні чинники, що призводять до сформованості громадянського виховання на різних рівнях якості.

Існує безліч факторів, що впливають на рівень громадянського виховання, проте в даній роботі виокремлюємо лише деякі, які мають найбільший вагомий вплив.

Виховання та приклад, що надається у сім'ї, має значний вплив на формування громадянської свідомості та цінностей, таких як чесність, відданість, вірність, справедливість тощо. Сімейне середовище виконує роль фундаменту, де діти отримують перші уроки моральності, взаємоповаги та взаємодопомоги, що є основою для розвитку громадянських цінностей. У першу чергу, у сім'ї діти спостерігають за поведінкою своїх батьків, які є їхніми першими рольовими моделями. Якщо батьки виявляють активну громадянську позицію, дотримуються законів, правил та демократичних принципів, беруть участь у громадських заходах, то діти вбирають ці цінності та приймають їх як власні. Сімейне середовище є ключовим фактором у формуванні моральних переконань. Від взаємодії з батьками та відповідного виховання залежить не лише моральний розвиток дітей, але й майбутнє суспільства в цілому.

Колосальний вплив має освітня система. Зміст і методи навчання у школах та інших освітніх закладах формують громадянську освіту. Вона повинна бути спрямована на формування громадянської компетентності особистості як сукупності готовності та цінностей, що дозволяють підліткам активно, відповідально та ефективно реалізовувати весь комплекс громадянських прав і обов'язків у демократичному суспільстві, застосовувати свої знання та вміння на практиці. Від ефективності освітньої системи буде залежати ефективність формування у підлітків системи громадянських цінностей.

Не менш важливим чинником є стан суспільства, його цінності, політична ситуація, рівень бідності, рівень демократії, рівень корупції та суспільне середовище в країні. Яскравим прикладом є Росія, держава-терорист, яка демонструє силу диктатури в державі. Це не лише сприяє маніпулюванню народом, суспільною думкою та позицією, але й призводить до масштабної та всебічної деградації.

Звідси впливає ще один чинник — засоби масової інформації. ЗМІ мають велику владу над думкою народу, оскільки саме вони відображають ті чи інші події в тому світлі, який вигідний для них, держави або конкретних впливових осіб. ЗМІ формують уявлення людей про події у суспільстві та впливають на їхні переконання та цінності. ЗМІ мають великий потенціал у формуванні громадянської свідомості та участі у громадському житті. Важливо, щоб вони використовували цей потенціал відповідально та сприяли позитивному розвитку суспільства.

Також, важливо підкреслити, що традиції, цінності, ідеали та історичний досвід, які передаються від покоління до покоління, або прищеплюються протягом тривалого часу, можуть визначати ставлення людей до певних речей, їхню готовність приймати участь в суспільних подіях, відстоювати позиції та просувати ідеї в маси.

Можна зробити висновок, що всі вищезгадані фактори взаємодіють між собою та призводять до певного рівня громадянської свідомості та активності

громадян у суспільстві. Для досягнення продуктивного провадження громадянської освіти і виховання необхідно поєднати зусилля школи, сім'ї, громадськості та самих учнів як суб'єктів цієї справи.

1.2 Підлітки та роль громадянського виховання

Громадянське виховання має на меті навчити підлітків правам та обов'язкам, а також розвинути в них усвідомлення їхньої ролі як активних учасників громадянського суспільства. Громадянське виховання відіграє ключову роль у формуванні підлітків, оскільки воно сприяє розвитку важливих життєвих навичок та цінностей, які є необхідними для ефективної участі в громадському житті суспільства. Громадянське виховання заохочує підлітків аналізувати соціальні, політичні та економічні питання, критично оцінювати інформацію та формувати власні обґрунтовані думки. Це сприяє вихованню освічених громадян, здатних впливати на політичні рішення та розвиток суспільства. Громадянське виховання навчає підлітків розуміння прав і обов'язків, а також важливості справедливості, чесності та поваги до прав людини. Ці знання допомагають підліткам розвивати сильне моральне ядро, яке керуватиме їхніми діями у дорослому житті. Через проєкти громадянської освіти підлітки дізнаються про механізми участі у громадському житті, включаючи волонтерство, участь у громадських слуханнях або локальні ініціативи. Вони навчаються брати на себе відповідальність та вносити вклад у свої громади. Підлітки дізнаються більше про свою культурну та національну ідентичність через громадянське виховання. Це допомагає їм розуміти власне місце у світі та сприяє розвитку почуття приналежності та гордості за свою країну.

Як зазначав В. Сухомлинський (1977) «Підлітки...Скільки тривог переживають матері й педагоги, вимовляючи це слово. Скільки книжок написано про таємничу душу підлітка, скільки дисертацій про отроцтво стоїть на бібліотечних полицях» (с. 283).

Саме так висловлювався дослідник щодо підліткового періоду, визначаючи його як час глибоких трансформацій у духовному житті людини. Відмінною особливістю цього періоду є те, що багато аспектів, таких як пізнання розумової праці, формування поведінкових навичок, взаємовідносин з однолітками, розвиток емоційної, естетичної та моральної сфер, є для вчителів вкрай загадковими та неосяжними (Сухомлинський, 1977, с. 283).

Підлітковий період можна розглядати як перехідний етап від дитинства до дорослості, що зазвичай співпадає з хронологічним віком від 10-11 до 14-15 років. Підлітки протягом цього періоду поступово відходять від дитячих стереотипів та залежності, переходячи до самостійності та самовизначеності, і формують свою особистість, цінності та уявлення про світ. Це час істотних фізичних, психологічних та емоційних змін, під час яких вони навчаються робити життєві вибори та приймати відповідальність за свої дії.

У цей короткий період підліток пройде значний шлях у своєму розвитку: через внутрішні конфлікти з самим собою та іншими, через зовнішні випробування і досягнення, він активно розвивається у пошуку власної унікальної сутності, власного «Я», і виникає в ньому почуття ідентичності (Мухіна, 2006, с. 410).

Відзначаючи суперечливість, двопланове емоційне переживання, амбівалентність та бунтарство, які характерні для підліткового віку, Стенлі Холл описав цей період як «бурю і натиск». Основною динамікою психічного розвитку у підлітковому віці є формування нової, ще нестійкої, самосвідомості, зміна концепції себе та намагання зрозуміти самого себе і свої можливості. У цьому віці відбувається розвиток складних форм аналітично-синтетичної діяльності та формування абстрактного, теоретичного мислення. Велике значення для підлітка має почуття приналежності до специфічної «підліткової» спільноти, цінності якої стають основою для власних моральних оцінок (Крайніков, 2003, с. 107).

Важливо зазначити, що основні психологічні потреби підлітка полягають у визнанні та усвідомленні власних прав, прагненні до взаємодії з однолітками,

а також у бажанні досягти самостійності та незалежності. Саме тому період підліткового віку відзначається активним спілкуванням та взаємодією з однолітками, що сприяє розвитку навичок співпраці, толерантності та конструктивного врегулювання конфліктів.

Почуття дорослості, що виникає в перехідному віці, виражається у формуванні свідомості, через яку підліток порівнює себе з іншими дорослими або своїми ровесниками, шукає приклади для наслідування, будує відносини з іншими людьми та переосмислює свою діяльність.

Упродовж даного періоду, діти вчаться взаємодіяти з оточуючим середовищем, розвивають соціальні навички та встановлюють міжособистісні відносини. Громадянське виховання сприяє їхньому розумінню значення співпраці, поваги до інших осіб та відповідальності за власні дії. Крім того, засвоюючи демократичні принципи, права людини та питання соціальної справедливості, підлітки стають інформованими та активними громадянами, здатними внести свій внесок у загальне добро.

На цьому етапі також формуються моральні цінності. Через громадянське виховання діти розвивають етичні принципи та культуру поведінки, навчаються бути справедливими, чесними та співчутливими до інших. Важливо зазначити, що в цьому віці необхідно розвивати у дітей здатність сприймати інших людей з розумінням їхніх унікальних характеристик та поглядів.

Період отрочтва є ключовим для формування моральних цінностей та розвитку громадянських якостей у дітей. Це час, коли молоді люди створюють свою особистість, світогляд, переконання та розуміння своєї ролі у суспільстві. Ефективне громадянське виховання на цьому етапі допомагає підліткам розвинути важливі якості, такі як відповідальність, толерантність, емпатія та участь у громадському житті. Громадянська освіта відіграє вирішальну роль у формуванні майбутнього суспільства.

Педагоги відчують збільшену відповідальність у цьому процесі, оскільки для прищеплення високих моральних цінностей потрібно вкласти

значні зусилля та час. Саме тому вчителі виступають одними з основних агентів формування громадянської свідомості, де їхнє ціннісне ставлення до всіх учнів є не просто до майбутніх громадян, а до гідних представників своєї держави (Кизенко, 2015, с. 4).

Вчителі виступають в ролі моделей для наслідування, вихователів та фасилітаторів критичного мислення та активної громадянської позиції.

По-перше, вони слугують прикладом для своїх учнів, демонструючи громадянські цінності, такі як повага, толерантність і відповідальність у своїй власній поведінці, що стимулює учнів приймати подібні цінності.

По-друге, вони розробляють та впроваджують уроки, спрямовані на громадянську освіту, які включають навчання демократії, прав людини, соціальної справедливості та інших ключових громадянських концепцій. Шляхом інтерактивних та захоплюючих уроків педагоги допомагають учням зрозуміти важливість цих понять для їхнього життя.

Крім того, вони стимулюють учнів брати активну участь у шкільних та громадських заходах, таких як учнівське самоврядування та громадські проекти. Наголошуючи на значенні громадянської відповідальності, такої як участь у виборах, дотримання законів та повага до прав інших, педагоги допомагають підліткам усвідомити, що гідність хорошого громадянина передбачає активну участь у житті суспільства.

Підлітки самостійно визначають своє існування, формує національне «Ми», свою громадянськість, стверджує себе у груповій діяльності та ідентифікується з прикладними громадянами демократичної України. Згідно з концепцією Х. Ортеги-і-Гассета, підлітки мають можливість творити саму себе та своє оточення, впливати на соціальну ситуацію та соціальні умови загалом. Вони є активними учасниками суспільства, які можуть сприяти змінам і розвитку (Кизенко, 2015, с. 4).

Громадянське виховання має величезне значення для розвитку підлітків, оскільки воно сприяє формуванню у них громадянської ідентичності, активної громадянської позиції та відповідальності перед суспільством.

Формування громадянських цінностей у підлітковому віці є ключовим аспектом розвитку молодшої особистості та суспільства в цілому. Підлітки перебувають у періоді інтенсивного фізичного, емоційного та інтелектуального зростання, коли вони стають свідомими учасниками суспільства та можуть визначати своє місце в ньому. Цей період є часом, коли підлітки вчаться робити власні вибори та приймати відповідальність за свої дії.

Формування громадянських цінностей сприяє також розумінню та повазі до різноманітності та індивідуальності, що сприяє розвитку толерантності та взаємоповаги. Це є важливим для створення гармонійного та різноманітного суспільства, де кожна людина відчуває себе прийнятою та поважною.

Виховуючи у підлітків почуття громадянського обов'язку та відповідальності, громадянська освіта готує їх до активної участі у житті своїх громад і робить їх здатними до позитивних соціальних змін.

Таким чином, формування громадянських цінностей у підлітковому віці відіграє ключову роль у розвитку справедливого та відповідального суспільства, надаючи підліткам необхідні знання, навички та цінності для активної участі у будівництві кращого майбутнього для суспільства.

1.3 Англійська мова як засіб формування громадянського виховання

Використання англійської мови як глобального засобу спілкування є потужним інструментом для сприяння громадянській освіті. Це досягається шляхом вивчення англійської мови та культури, що сприяє розширенню перспектив, створенню нових шляхів спілкування та сприянню розвитку міжнародного взаєморозуміння та співпраці.

Вивчення англійської мови є важливим не лише для отримання нових знань і навичок, а й для розширення світогляду та розвитку міжкультурної компетенції. Коли люди вивчають іноземну мову, вони заглиблюються не лише в її словниковий запас і граматику, але й у культуру, цінності та традиції іншого суспільства. Це сприяє розумінню та прийняттю різноманіття світу, а також вихованню толерантності та взаєморозуміння.

Використання англійської мови як інструменту громадянської освіти має багате історичне підґрунтя. Історично її використання для формування громадянської освіти походить від британської колоніальної ери, коли англійська мова була запроваджена як засіб навчання в школах та університетах у багатьох колоніях по всьому світу. Британці вважали, що навчання англійської мови для корінного населення не тільки сприятиме їхньому розумінню британських законів і управління, але й прищепить британські цінності та норми. Цей підхід заклав основу для використання англійської мови як інструменту громадянської освіти, наголошуючи на важливості мови у формуванні розуміння людьми громадянства та сприянні соціальній єдності.

Ключові фігури, які відіграли важливу роль у розвитку англійської мови як засобу громадянської освіти, включають педагогів, політиків і вчених, які визнавали силу мови у формуванні громадянських цінностей і просуванні демократичних принципів. Однією з таких постатей є Пауло Фрейре, бразильський педагог і філософ, відомий своїми роботами з критичної педагогіки. Фрейре виступав за використання мови як інструменту для соціальної трансформації та розширення можливостей, наголошуючи на важливості критичної грамотності для навчання індивідів їхнім правам і обов'язкам у суспільстві.

Одним із пріоритетних завдань сучасної освіти є сприяння розвитку у підлітків навичок самостійного та критичного мислення, а також формування їхніх поглядів, що базуються на моральних принципах. Англійська мова виступає не лише засобом комунікації, але й важливим інструментом у

формуванні світогляду учня, який впроваджує себе як активний громадянин через усвідомлення громадянських цінностей. Цей процес включає асиміляцію цінностей суспільства, створення ціннісного «образу світу», а також формування відношення до оточуючої дійсності, самопізнання, самооцінки та поваги до інших (Власенко, 2018, с. 6).

Вплив використання англійської мови на громадянську освіту серед підлітків є багатограним та комплексним. У сучасних умовах іноземна мова сприяє розширенню соціальної активності та розвитку толерантності серед підлітків під час формування громадянського суспільства.

Перш за все, вивчення англійської мови надає доступ до різноманітних освітніх ресурсів, спрямованих на виховання відкритих та ввічливих до інших культур громадян, що цінують свободу, поважають гідність та індивідуальність людини. Володіння англійською мовою відкриває перед підлітками можливості отримати вищу освіту, знайти роботу та активно брати участь у громадському житті у світі, який стає все більш глобалізованим.

Крім того, вивчення англійської мови сприяє самовдосконаленню, самоосвіті та розвитку, а також підтримує формування у підлітків принципів справедливості, демократизму, емпатії та поваги до різноманітності. Культурна компетентність, що розвивається через вивчення англійської мови, допомагає підліткам розуміти та оцінювати різноманітні культурні аспекти та цінності інших народів, що сприяє розвитку толерантності та взаєморозуміння.

Володіння англійською мовою полегшує міжнародну співпрацю та сприяє обміну знаннями та ідеями між представниками різних культур і країнами, сприяючи тим самим поглибленню розуміння глобальних проблем та зміцненню міжнародних відносин.

Набуті в результаті вивчення англійської мови навички сприяють взаєморозумінню. Здатність спілкуватися з представниками різних країн та культур допомагає налагоджувати діалог і знаходити спільні точки зору. Це важливо для створення гармонійних відносин у сучасному світі, де

взаєморозуміння та співпраця відіграють ключову роль. Інспіруючи підлітків на такі ідеї через освіту, ми формуємо покоління активних свідомих громадян, готових співпрацювати та працювати разом на міжнародному рівні для досягнення спільних цілей та збереження миру та стабільності.

Англійська мова, як засіб формування громадянської освіти для підлітків, має спрямовуватися на пошук інноваційних підходів до використання мови як інструменту для сприяння соціальній справедливості, рівності та інклюзивності. Викладачі, політики та дослідники повинні співпрацювати, щоб розробити комплексні мовні програми, які враховуватимуть різноманітні потреби підлітків з різним мовним та культурним багатством. Наші зусилля мають бути спрямовані на підтримку багатомовності, міжкультурного діалогу та критичної грамотності, які є ключовими для орієнтації підлітків в складних умовах сучасного громадянського життя.

Використовуючи силу мови як каталізатора громадянської освіти, ми можемо стимулювати підлітків до активної участі та зацікавленості у справах їхніх спільнот та світу в цілому. Оглядаючи майбутнє, важливо продовжувати досліджувати інноваційні підходи до використання потенціалу англійської мови для громадянської освіти.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ 5 - 8 КЛАСІВ

2.1 Емпіричне дослідження ролі громадянського виховання 5-8 класів

Для виявлення впливу вивчення англійської мови на формування громадянського виховання учнів 5-8 класів нами було проведено емпіричне дослідження на базі Джурівського ліцею (Івано-Франківська обл.). Нами було розроблено анкету (Додаток А) та за її допомогою опитано 51 учень 5-8 класів. На підготовчому етапі дослідження використовувалася шкала вимірювань, включаючи критерії та показники вихованості громадянського виховання підлітків засобами англійської мови у системі роботи.

Мета даного дослідження: дослідити шляхом анкетування рівень сформованості громадянського виховання в рамках вивчення англійської мови. Визначити роль громадянського виховання для учнів 5-8 класів на підставі отриманих результатів.

Згідно зі зазначеннями в наукових дослідженнях, «критерій» розглядається як «ознака, на основі якої відбувається оцінка».

Враховуючи сутність поняття «громадянська відповідальність учнів», ми розглянули роботу І. Жадана, де він зазначив структуру та компоненти громадянської компетентності, взявши за основу основні елементи громадянської компетентності, ми виділили 3 критерії: мотиваційний, ціннісний та поведінковий, за якими розглянули комплексну сутність та сформованість громадянського виховання (Жадана, 2022, с. 12).

Зазначені критерії були використані для характеристики рівня громадянської вихованості учнів засобами англійської мови на трьох рівнях: високому (100—65%), середньому (65—35%) та низькому (35—0 %).

На низькому рівні (35—0 %) громадянської вихованості учнів засобами англійської мови спостерігається несформованість потреби у приналежності до українського суспільства та держави, відсутність свідомості щодо обов'язків перед суспільством і державою, негативне ставлення до свободи, поваги, толерантності та демократії, а також ігнорування співпраці, емпатії та майбутніх обов'язків.

У середньому рівні (65—35%) виявлено середній попит на відчуття належності до українського суспільства та держави, дещо обмежену самореалізацію у системі "громадянин-держава", частково обмежене усвідомлення громадянських обов'язків перед суспільством і державою, прийняття толерантності, поваги, свободи і демократії як важливо явища, а також помірно сформовану готовність до виконання громадянських обов'язків.

На високому рівні (100—65%) виявлено виражену потребу у відчутті належності до українського суспільства та держави, високу самореалізацію у системі «громадянин-держава», глибоке усвідомлення громадянських обов'язків перед суспільством і державою, позитивне ставлення до таких понять як поваги, свободи і демократії як до цінностей, прийняття майбутнього професійного обов'язку як особистої і соціальної цінності, готовність до виконання громадянських обов'язків та можливість реалізувати права, а також наявність умінь передбачати свої дії та їх наслідки, прояв емпатії, співпраці та участь в громаді.

У процесі дослідження ми використовували наступні методи: анкетування, аналіз продуктів діяльності. Всі методи були спрямовані на вивчення проявів громадянських почуттів та громадської активності учнів у навчальному закладі, та дозволили нам отримати детальні відомості про погляди та переконання учнів щодо ролі громадянського виховання, їх ціннісні орієнтації та почуття, ставлення до власної повинності та громадянських обов'язків.

На основі виділених критеріїв було розроблено анкету із 12 питань, в якій запитання дозволяють визначити рівень громадянського виховання та громадянської відповідальності учнів.

Щодо методів оцінювання, ми застосували аналіз продуктів діяльності. Метод аналізу продуктів діяльності використовувався з метою збору, систематизації та аналізу відповідей учнів. Цей метод дозволив нам зробити опосередковані висновки про роль англійської мови в прищепленні громадянських цінностей, а також їх розуміння громадянської відповідальності.

Також, варто зазначити, що перед проведенням анкетування, вчитель провів ознайомлення учнів із темою анкетування. Була проведена бесіда, для їх кращого розуміння наповненості питань в анкетах.

Анкета містить роз'яснення, в якому наголошується на анонімності опитування. Анонімність передбачає фіксацію лише відповідей учнів без вказівки їх прізвища чи імені. Також, у вступі до анкети чітко зазначено, що дані будуть використані в узагальненому вигляді і не передбачається розповсюдження конкретизованих даних, що можуть зашкодити об'єкту дослідження. Це сприяло підвищенню довіри до опитування і дозволило відповідати чесно і об'єктивно.

2.2 Аналіз результатів дослідження

Після проведення анкетування в Джурівському ліцею, нами був проведений аналіз отриманих результатів дослідження. Отримані результати дозволили нам дослідити вплив англійської мови на формування громадянського виховання учнів 5-8 класів, та виявити безпосередньо його рівень в обраному закладі освіти.

Представлена таблиця (таблиця 2.2.1) містить показники, виражені у відсотках, що відображають рівні різних критеріїв, пов'язаних із громадянською свідомістю. Для кожного критерію наведено відсоткове співвідношення показників.

Таблиця 2.2.1

Критерії та показники громадянського виховання учнів 5-8 класів

Критерії	Показники	Рівні
Мотиваційний	Потреба у приналежності до українського суспільства і держави; бажання активної участі;	69,6%
Ціннісно-зорієнтований	Ілюструє ціннісну орієнтацію учнів, відчуття солідарності з іншими громадянами, ставлення до свободи, демократії та інших цінностей;	60, 3%
Поведінково-рефлексивний	Уміння передбачати наслідки своїх дій і вчинків та зіставляти їх із правовими та моральними нормами.	57,5%

Мотиваційний критерій (69,6% високий рівень) вказує на потребу особистості в приналежності до українського суспільства та держави. Демонструє бажання приймати активну участь у громадському житті та виконувати певні громадянські обов'язки. Відображений рівень свідчить про мотивацію, яка зумовлена вивченням англійської мови, що може свідчити про присутність внутрішнього бажання особистості бути частиною своєї країни або суспільства. На такі питання в анкеті як «*Чи берете ви участь у громадських заходах (волонтерство, благодійність тощо)*», «*Чи впливає вивчення англійської*

мови на ваше бажання брати участь у різних заходах?», які відповідають заданому критерію, переважна більшість учнів відповідала «Так», проте була значна частина учнів, які відповіли на ці питання «Не впевнений/а» або «Ні». Це демонструє потребу активного залучення учнів в різноманітні громадські заходи. Мотивуючи активну участь учнів в громадському житті та залученість до активного суспільства через англійську мову, вчителі можуть виховати повноцінних громадян нашої держави.

Ціннісно-орієнтований критерій (60,3% середній рівень) вказує на часткове усвідомлення особистістю свого статусу громадянина держави. Даний рівень свідчить про достатню сформованість свідомості та відчуття відповідальності перед своєю державою, поваги до законів та правил суспільства, різних культур. Демонструє задовільне відчуття солідарності з іншими громадянами та бажанням допомагати іншим, ставлення особистості до свободи і демократії як цінностей. На такі питання в анкеті як *«Оцініть рівень впливу вивчення англійської мови на ваше розуміння світових проблем, міжнародних відносин, поваги до різних культур та рас?»* та *«Чи вважаєте ви, що вивчення англійської мови сприяє Вашому бажанню поважати свою державу та інші?»* велика учнів відповіли «Середній» та «Так». На питання *«Чи допомагає вам англійська мова краще розуміти громадянські цінності, такі як гідність, толерантність, повага, рівність тощо?»* велика кількість опитаних учнів відповіли «Так», меншість вибрала «Не впевнений/а». На питання *«Як Ви ставитесь до ідей свободи та демократії?»* більшість учнів відповіли «Позитивно», проте була частина учнів, які відповіли «Байдуже». Можемо вважати, що учні не зовсім розуміють поняття громадянських цінностей, що веде до потреби більшої концентрації педагогічної уваги на таких поняттях в процесі навчання. Також даний рівень демонструє достатній рівень усвідомлення учнів себе як громадянина своєї держави та прояв поваги до культурної різноманітності націй.

Поведінково-рефлексивний критерій (57,5% середній рівень) вказує на помірну здатність особистості передбачати наслідки своїх дій та вчинків базуючись на поставлених правилах, демонструє часткове вміння учнів дотримуватися законів та правил, контролювати несвідому поведінку, із врахуванням їх наслідків для індивіда, соціальної групи чи суспільства. Зазначений рівень свідчить про середню рефлексивність та відповідальність серед вивченої групи. На питання *«Чи впливає вивчення англійської мови на розуміння важливості дотримання законів та правил?»* більшість учнів відповіли як *«Не впевнений/а»*, на друге *«Як ви оцінюєте свою здатність впливати на суспільні процеси у вашому оточенні (школі, місті тощо)?»* — *«Середня»*, на останнє питання *«Чи вважаєте ви, що вивчення англійської мови сприяє формуванню вашої громадянської позиції?»* — *«Не впевнений/а»*.

За результатами експертного оцінювання рівня вихованості громадянської відповідальності учнів можемо спостерігати, що велика частина учнів визначається середнім рівнем розуміння ролі громадянського виховання. Позитивним є той факт, що більшість учнів розуміють важливість громадянської позиції, поваги, співпраці та толерантного ставлення до людей незалежно від культури та раси, а також відчувають свою відповідальність. Можемо спостерігати, що учні зазначають про свою не спроможність впливати на суспільні процеси в їхньому оточенні.

Звичайно, що особливої уваги потребує робота над розвитком учнівської здатності до самоаналізу своїх дій, вчинків і їх співвіднесення із існуючими нормами, оскільки за поведінково-рефлексивний критерієм спостерігаються найнижчий рівень громадянського виховання.

Також, в анкетуванні були присутні два відкритих питання, на які учні повинні були дати розгорнуту відповідь. На одне із питань *«Чи є в уроках англійської мови якісь активності, які допомогли вам зрозуміти важливість толерантного ставлення та поваги до інших? Якщо так, які?»* найпоширенішими варіантами відповідей були *«Так»*, *«Відео про різні країни,*

відео з носіями мови», «Тексти з книг та діалоги», «Історії вчителя». Також були присутні відповіді такі як «Не знаю» чи «Не впевнена». На питання *«Як ви вважаєте, чи може знання англійської мови допомогти вам бути більш свідомим громадянином України? Чому?»* відповіді були достатньо різні, до прикладу: «Так, тому що з англійською мовою ми стаємо розумнішими», «Так. Адже ми вивчаємо багато про нашу Україну і про інші цікаві держави», «Так. Завдяки англійській мові ми можемо говорити про Україну на весь світ», «Вивчення англійської мови дає можливість розширити знання про світ та познайомитися із різними культурами» тощо. Також була відповідь «Вважаю що англійська та свідомість громадян не пов'язані».

За результатами анкетування ми визначили, що рівень громадянського виховання 51 учня Джурівського ліцею 5-8 класів, за трьома критеріями, становить середній рівень. Виявлено задовільне відчуття належності до українського суспільства та держави, дещо обмежену самореалізацію у системі «громадянин-держава», частково обмежене усвідомлення громадянських обов'язків перед суспільством і державою, прийняття толерантності, поваги, свободи і демократії як важливо явища, а також помірно сформовану готовність до виконання громадянських обов'язків.

Одержані результати анкетування дали нам чітке розуміння того, що для учнів англійська мова виступає вагомим засобом для формування їхнього кругозору, обізнаності та громадянської свідомості. Більше того, на підставі отриманих відповідей можемо вважати, що для мотивації, зацікавлення та прищеплення громадянській цінностей на уроках англійської мови, педагоги повинні звертати свою увагу на культурний обмін, що дає можливість учням поглибити своє розуміння різноманітності культур та поглядів, а також сформувати в них повагу до інших думок, поглядів та ідей. Також педагоги повинні використовувати різноманітні інтерактивні засоби для подачі, обговорення та вивчення тем, які спонукають учнів думати критично та розширюють їхнє розуміння важливості поваги до людини та її прав.

Громадянське виховання молодого покоління вкрай важливе як для самої особистості, так і для суспільства в цілому. Без цього виховання неможливе змістовне та повноцінне життя, гідне людини. Громадянські якості, такі як переконаність, ініціативність та безкорисливий захист суспільних інтересів, сприяють прогресу суспільства.

Таким чином, виходячи з даного дослідження, однією з ключових мет педагогів щодо підлітків є формування спрямованості на патріотизм, демократію, рівність, взаємодопомогу. Вважається, що саме ці якості виступають надійним фундаментом для розвитку громадянської позиції серед хлопчиків та дівчаток підліткового віку. Англійська мова виступає як потужний засіб формування громадянського виховання, адже саме вона допомагає учням визначити їхнє ставлення до оточуючих, родини, спільнот та культур, а також сприяє створенню атмосфери рівності, свободи, доброзичливості і взаємодопомоги.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши теоретичні роботи різних дослідників, в ході дослідження було розкрито поняття «громадянське виховання» — це комплексний процес формування особистості, спрямований на виховання активних, свідомих та відповідальних громадян, здатних до участі в громадському житті та розвитку демократії.

Визначено, що на рівень громадянського виховання впливають різноманітні чинники, включаючи освітню систему, родину, масову культуру, засоби масової інформації, соціально-економічні умови, політичну ситуацію в країні тощо.

Крім того, було висвітлено, що громадянське виховання для підлітків відіграє надзвичайно важливу роль у сучасному суспільстві, адже підлітковий вік — це період, коли формуються основи світогляду та цінностей молодого людини, і громадянське виховання є ключовим чинником у цьому процесі.

У ході роботи, було проведено емпіричне дослідження та, проаналізувавши його результати, зазначаємо, що використання англійської мови в процесі громадянського виховання підлітків має значний потенціал у формуванні їхньої громадянської активності та світогляду. Адже англійська мова сприяє учнівському всебічному розвитку та готовності до життя у сучасному глобалізованому світі.

Громадянське виховання залишається актуальною проблемою сучасної освіти. Подальші дослідження можуть спрямовуватися на вивчення ефективних методів та засобів громадянського виховання, а також на розробку нових підходів до підвищення рівня громадянської свідомості учнів.

РЕЗЮМЕ

В умовах коли у нашій країні розгорнулася повномасштабна війна, громадянське виховання набуває особливої актуальності у житті кожної особи. Значущість підтримки та розвитку демократичного громадянського суспільства в Україні зумовили вибір теми курсової роботи «Роль англійської мови в громадянському вихованні підлітків».

У **першому розділі** роботи обґрунтовано сутність поняття «громадянське виховання» та визначено його основні завдання. Розкрито основні чинники громадянського виховання, які впливають на рівень сформованості громадянського виховання підлітків. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури висвітлено особливості громадянського виховання підлітків та охарактеризовано роль англійської мови як засобу формування громадянського виховання.

У **другому розділі** здійснено емпіричне дослідження ролі громадянського виховання 5-8 класів на базі Джурівського ліцею. Продемонстровано критерії, які допомогли з'ясувати рівень сформованості громадянського виховання учнів 5-8 класі, проаналізовані дані анкетування та доведено, що використання англійської мови як засобу навчання та комунікації може ефективно сприяти формуванню громадянських цінностей та навичок у підлітків. Визначено рівень громадянського виховання учнів 5-8 класів Джурівського ліцею. Надано рекомендацію щодо покращення використання англійської мови як засобу формування громадянського виховання, який створює можливості для поглибленого вивчення культурних та соціальних аспектів, сприяє розвитку міжкультурної компетентності та підготовці підлітків до активної участі у сучасному світі.

Ключові слова: громадянське виховання, чинники, демократія, масова культура, економічні умови, політичні умови, соціокультурне середовище, громадянська свідомість, підлітки.

RESUME

In the conditions when a full-scale war breaks out in our country, civic education becomes especially relevant in the life of every person. The significance of the support and development of a democratic civil society in Ukraine led to the choice of the topic of the course work «The role of the English language in the civic education of teenagers».

The first chapter of the work substantiates the essence of the concept of «civic education» and defines its main tasks. The main factors of civic education that influence the level of formation of civic education of teenagers are revealed. On the basis of the analysis of psychological and pedagogical literature, the features of civic education of teenagers are highlighted and the role of English as a means of civic education is characterized.

In the second chapter, an empirical study of the role of civic education in grades 5-8 at the Dzhuriv Lyceum was carried out. The criteria that helped to find out the level of civic education of 5th-8th grade students were demonstrated, the questionnaire data were analyzed and it was proved that the use of English as a means of learning and communication can effectively contribute to the formation of civic values and skills in teenagers. The level of civic education of students of grades 5-8 of Dzhuriv Lyceum has been determined. A recommendation is given to improve the use of the English language as a means of forming civic education, which creates opportunities for in-depth study of cultural and social aspects, promotes the development of intercultural competence and prepares teenagers for active participation in the modern world.

Key words: civic education, factors, democracy, mass culture, economic conditions, political conditions, socio-cultural environment, civic consciousness, teenagers.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Батіщева, О. С. (Ред). (2013) Актуальні проблеми громадянської освіти: український та зарубіжний досвід: матеріали Першої науково практичної конференції. Острог: Громадська організація «Центр демократичного лідерства», Національний університет «Острозька академія».
- Бондаренко, Н. В., Косянчук, С. В. (2022) Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022.
- Бушнев, Ю. С. (2014) Громадянська позиція майбутнього вчителя: сучасні орієнтири. *Наукові пошуки*, 10, 15-18.
- Вербицька, П.В. (2008). Понятійний апарат громадянського виховання особистості. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 43, 39-44.
- Власенко, О. М. (2018). Дослідження формування громадянських цінностей школярів в освітніх закладах. *Проблеми освіти*, 90, 43-48.
- Жадан, І. В. (2022) *Громадянська компетентність: Соціальні очікування і реалії*. Кропивницький: Інститут соціальної та політичної психології НАПН України.
- Кизенко, В. (2015) Педагогічні дослідження: Громадянська освіта і виховання — основа громадянського суспільства. *Біологія і хімія в рідній школі*, 1, 34-37.
- Коляда, Н. (2016). Громадянське виховання: спадщина Василя Сухомлинського у діалозі із сучасністю. *Studia Zarzadzania i Finansów Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*, 11, 168-174.

- Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. (2000) Громадянська освіта, 21. <https://osvita.khpg.org/index.php?id=976002302>
- Концепція розвитку громадянської освіти в Україні №710-р (2018) Верховна Рада України.
- Крайніков, Е. В. (2003). *Психологія розвитку. Словник-довідник*. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
- Мухіна, В. З. (2006). Вікова психологія: феноменологія розвитку. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. *Видавничий центр «Академія»*.
- Печуркіна-Шумейко, Л. (2020). Формування громадянськості підлітків засобами соціально-культурної діяльності. *Рідна школа*, 4, 27-30.
- Соціологія: короткий енциклопедичний словник (2020) *Великий довідник*. <https://subjectum.eu/sociology/dict/index.html>.
- Сухомлинський, В. О. (1977). *Вибрані твори в 5 т.: Серце віддаю дітям; Народження громадянина; Листи до сина. (Т. 3)* Київ: Рад. шк.
- Устименко І.П. (2022) Патріотичне виховання учнівської молоді, окреслене війною. *Педагогічний вісник*, 1-2, 26-29.
- Федорова, Є. В. (2013) Основні завдання громадянського вихованн студентів з особливими потребами. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: Матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України*, 275-277.
- Чернуха, Н.М. (2006) *Формування громадянськості учнівської молоді: інтеграція виховних соціальних впливів суспільства*. Луганськ: Альма-матер.
- Abdulkhamid Rayimov, Gulnoza Karimova. (2021) Social aspects of the formation of social activity in youth. *Oriental Journal of Social Sciences*, 1, 29-31.
- Magdalena Wierzbik-Strońska (2020) *Youth involvement in civil society development: Current state and prospective trends. Monograph 31. Katowice, Poland: Publishing House of Katowice School of Technology.*

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для учнів 5-8 класів

“Вплив англійської мови на формування громадянської свідомості”

Мета: вивчення впливу вивчення англійської мови на формування громадянського виховання учнів 5-8 класів.

Анкетування є анонімним та дані будуть використані в узагальненому вигляді і не передбачається розповсюдження конкретизованих даних.

Клас:

1. Чи знаєте Ви, що таке бути громадянином?

- Так
- Ні
- Не впевнений/а

2. Чи впливає вивчення англійської мови на розуміння важливості дотримання законів та правил?

- Так
- Ні
- Не впевнений/а

3. Чи допомагає Вам англійська мова краще розуміти громадянські цінності, такі як гідність, толерантність, повага, рівність тощо ?

- Так
- Ні
- Не впевнений/а

4. Чи вважаєте Ви, що вивчення англійської мови сприяє Вашому бажанню поважати свою державу та інші?

- Так
- Ні
- Не впевнений/а

5. Чи впливає вивчення англійської мови на Ваше бажання брати участь у різних заходах?

- Так
- Ні
- Не впевнений/а

6. Як Ви ставитеся до ідей свободи та демократії?

- Позитивно
- Негативно
- Байдуже

7. Чи берете Ви участь у громадських заходах (волонтерство, благодійність тощо)?

- Так
- Ні

8. Як Ви оцінюєте свою здатність впливати на суспільні процеси у вашому оточенні (школі, місті тощо)?

- Висока
- Середня
- Низька

9. Оцініть рівень впливу вивчення англійської мови на Ваше розуміння світових проблем, міжнародних відносин, поваги до різних культур та рас?

- Високий
- Середній
- Низький

10. Чи вважаєте Ви, що вивчення англійської мови сприяє формуванню вашої громадянської позиції?

- Так
- Ні
- Не впевнений/а

11. Чи є в уроках англійської мови якісь активності, які допомогли Вам зрозуміти важливість толерантного ставлення та поваги до інших? Якщо так, які?

12. Як Ви вважаєте, чи може знання англійської мови допомогти вам бути більш свідомим громадянином України? Чому?

Додаток Б

Результати анкетування для учнів 5-8 класів

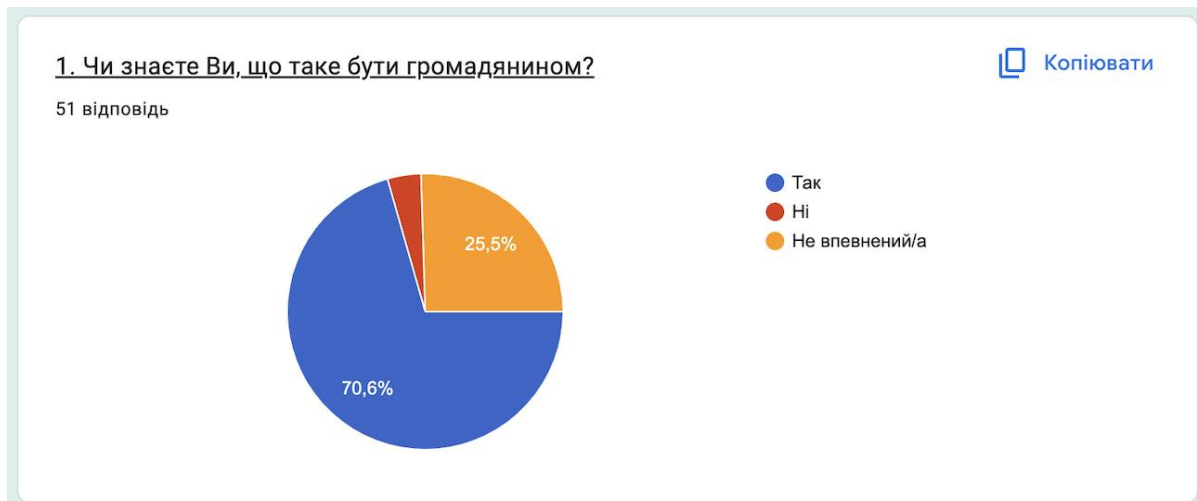

Рис. 1. Відповіді респондентів Джурівського ліцею на питання 1

Рис. 2. Відповіді респондентів Джурівського ліцею на питання 2

3. Чи допомагає Вам англійська мова краще розуміти громадянські цінності, такі як гідність, толерантність, повага, рівність тощо?

 Копіювати

51 відповідь

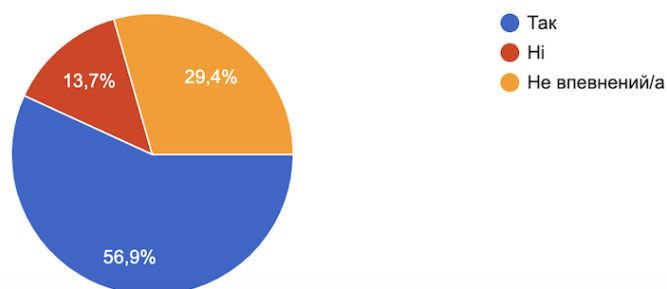

Рис. 3. Відповіді респондентів Джурівського ліцею на питання 3

4. Чи вважаєте Ви, що вивчення англійської мови сприяє Вашому бажанню поважати свою державу та інші?

 Копіювати

51 відповідь

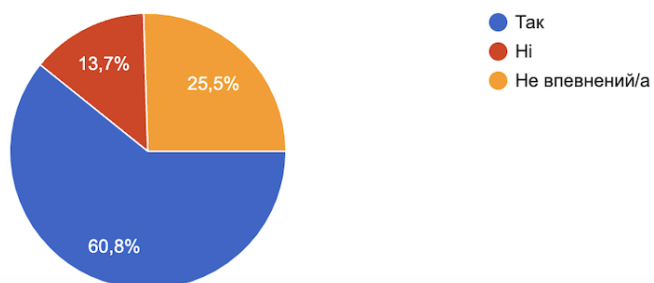

Рис. 4. Відповіді респондентів Джурівського ліцею на питання 4

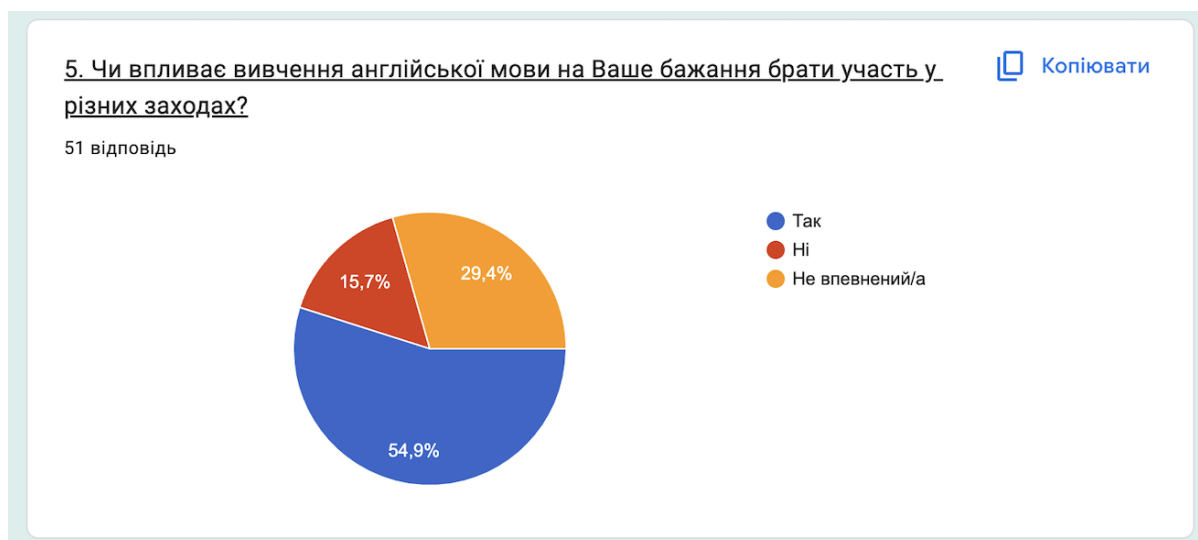

Рис. 5. Відповіді респондентів Джурівського ліцею на питання 5

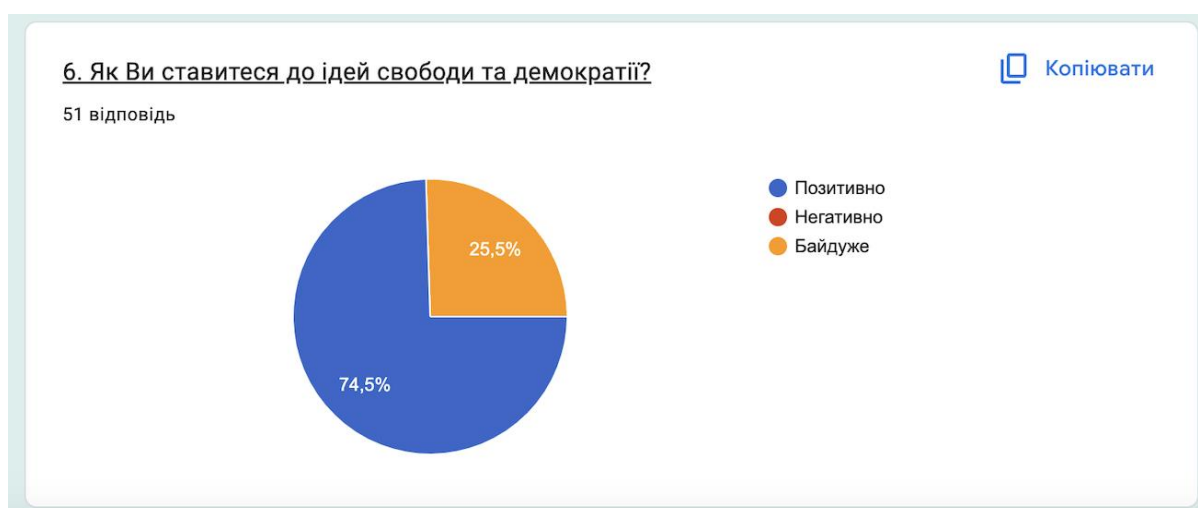

Рис. 6. Відповіді респондентів Джурівського ліцею на питання 6

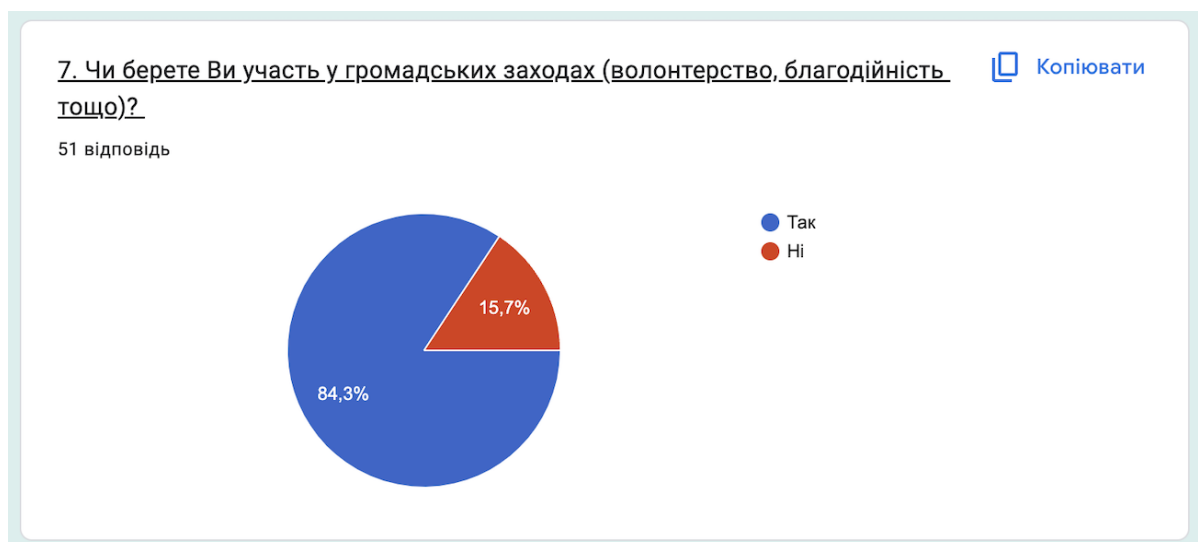

Рис. 7. Відповіді респондентів Джурівського ліцею на питання 7

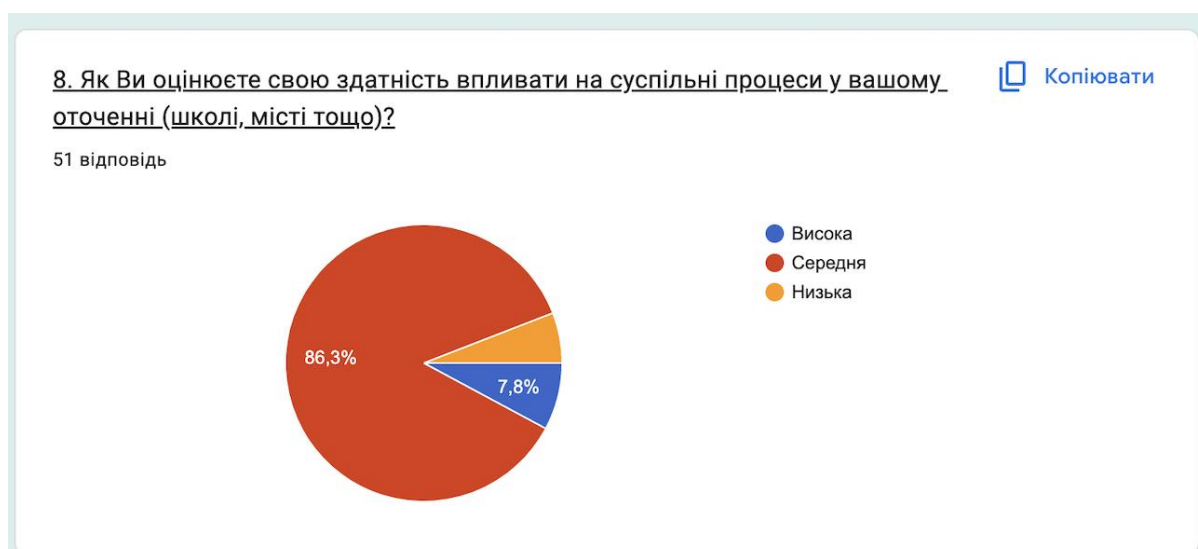

Рис. 8. Відповіді респондентів Джурівського ліцею на питання 8

9. Оцініть рівень впливу вивчення англійської мови на Ваше розуміння глобальних проблем, міжнародних відносин, поваги до різних культур та рас?

51 відповідь

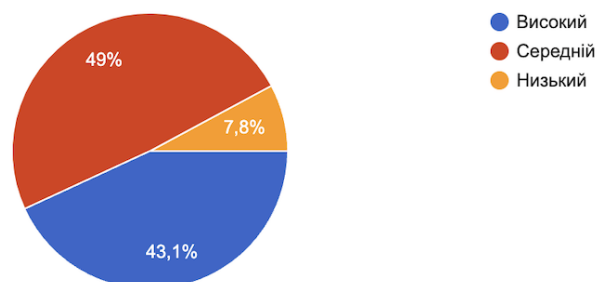

Рис. 9. Відповіді респондентів Джурівського ліцею на питання 9

10. Чи вважаєте Ви, що вивчення англійської мови сприяє формуванню вашої громадянської позиції?

51 відповідь

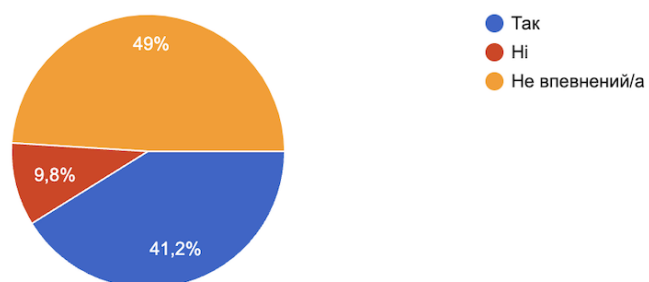

Рис. 10. Відповіді респондентів Джурівського ліцею на питання 10

11. Чи є в уроках англійської мови якісь активності, які допомогли Вам зрозуміти важливість толерантного ставлення та поваги до інших? Якщо так, які?

[Копіювати](#)

43 відповіді

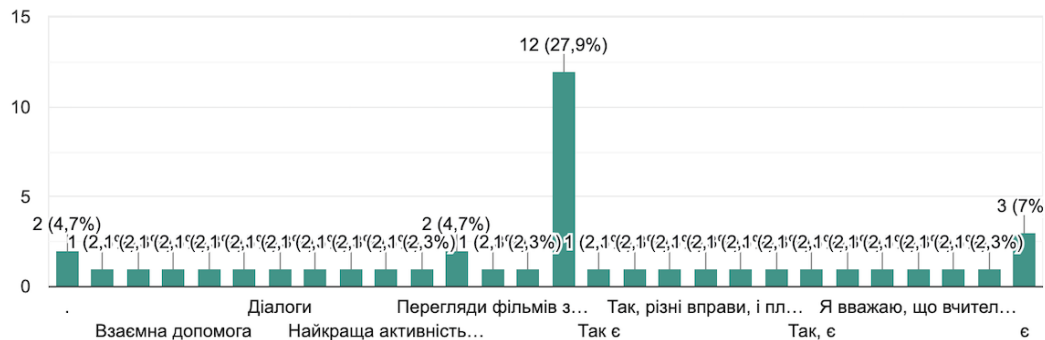

Рис. 11. Відповіді респондентів Джурівського ліцею на питання 11

12. Як Ви вважаєте, чи може знання англійської мови допомогти Вам бути більш свідомим громадянином України? Чому?

[Копіювати](#)

43 відповіді

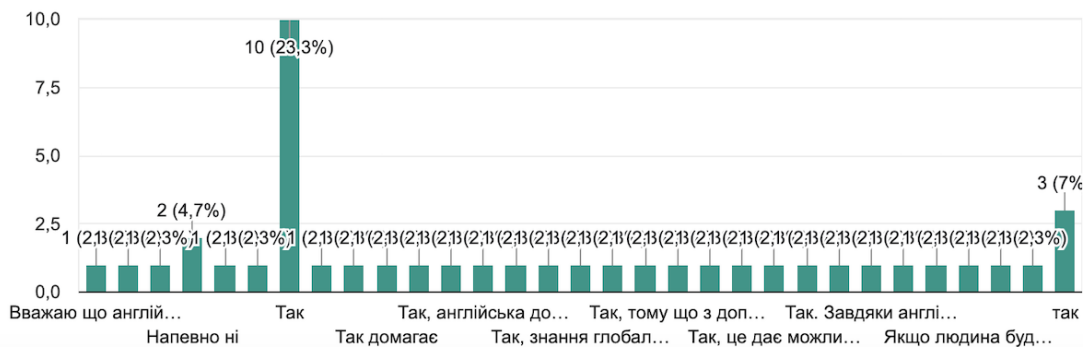

Рис. 12. Відповіді респондентів Джурівського ліцею на питання 12